

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianaee, 1661

Sexti Decretalivm Liber Secundus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62953](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62953)

Si ad verus confessionem in iudicio a se factam, iuxta ecclesiam beneficium restitutionis in integrum, intra quadriennium ab ipsius confessionis tempore computandum, petere negligenter omittat: non est (nisi aliquid rationabile appareat, quod aliud iudicium) ad hoc petendum ulterius admittenda. Vbi vero per viam communem revocationis erroris, quem in facto praevidit, vult ad verus suam confessionem ecclesia se iurare: hoc quoadcunque poterit, donec negotium sit finitum.

Si ex tribus arbitris unus voluit excommunicari vel excommunicatio interest, duo praevidere poterunt, de j. l. p. de i. q. l. iudices autem antiqua jura serventur. Item. Idem.

DE ARBITRIS.
TITVLVS XII.

CAP. I.
Si ex tribus arbitris duo concordent in summa, tota illorum sententia: si omnes discordant, tenet sententia de summa minoris.

Bonifacius VIII.
In tribus arbitris, te deo in decem, & tertius in quinque condemnent, debet sententia praevalere duorum. Licit cum unus in XV. alius in X. tertius vero in quinque pronuntiant: illius, qui dixit de summa minoris (cum in illa omnes concordet existant) sententia efficacis censetur.

Vt qua sententia (que plenius propter voluntariam seu malitiosam absentiam excommunicati finis celerius imponatur: Statimoniae, et tribus arbitrata patribus electis, eorum aliqui de legitime requisiti ad examinandum vel determinandum cum eis negotium, super quo in ipso sententia commissa sunt, non curaverit (cessante impedimento) convenire: duo praesentes, penes quos (sicut per se aliud innuitur videatur) totaliter eo refo. De certissimo potestatem, possunt (involuntaria sua) illius absentia non obtinere) dictum excommunicatum, & liberè definire, sicut possent illo praesente, si volente, cum eis in unam sententiam concordaret: sic ipsius absentia praesentia repleta divisa non mutari faciat pro praesente. Cetera iudicia verò immutabilia sunt immutari.

a Vid. Bart. in litem. f. non. h. non. s. p. h. i. l. l. i. m.

FINIS LIBRI PRIMI.

**SEXTI DECRETALIVM
LIBER SECUNDVS**

DE IUDICIIS.

TITVLVS PRIMVS.
CAPITVLVM I.

Judex delegatus non habens ad hoc speciale mandatum à Papa, non potest compelli partem, ut personaliter coram eo compareat: nisi ex rationabili causa. Joan. Andr.

Innocentius IV. in generali Concilio Lugdunensi.

Iuris esse ambiguum non videtur, iudicem delegatum, (qui à sede Apostolica mandatum ad hoc non receperit speciale,) jubere non posse alterutralem partium coram se personaliter in iudicio comparere. Nisi causa fuerit criminalis, vel nisi pro veritate dicenda, vel pro juramento calumnia faciendo, vel aliis iuris necessitas partes coram eo exegerit personaliter praesentari.

dis Apostolica, vel legatorum ipsius, aut illa operante ad iudicium personaliter evocari, vel trahi iura, ut ferendi testimonium, aut alia quilibet (sicut in expressum) prohibemus. Sed cum necessitate testimonium eandem, iudex (in expressum) ad eam transmittat: vel si forte talis casus occurrat, ad eas transmittat: vel si forte talis casus occurrat, ad eas transmittat: vel si forte talis casus occurrat, ad eas transmittat: vel si forte talis casus occurrat, ad eas transmittat.

CAP. II.

Mulier, personaliter ad iudicium (quacunque causa in iure non expressa) iurata trahenda non sunt: sed si necessarium sit ipsa vero testimonium in causa, iudex expensis producens interduci ibi, interduci mittet: & iudex fraudulenter vadens, excommunicatus est. Mulieres religiose, etiam volentes, extra monasterium suum ex aliqua causa personaliter ad iudicium trahi non possunt: quod contra praedicta sit, et irritum. Ioan. Andr.

Bonifacius VIII.

Mulieres (quas vagari non convenit, nec viro- rum coetibus immisceri) auctoritate litterarum se-

catorem fornice religiose, praesentari quod sub clausura morari, extra suum monasterium clausuram non vocentur ad iudicium, vel trahi: quavis causa personaliter: etiamsi ad hoc voluerint: dederit earundem. De cetero quocumque iudicium & inane, si quid contra praedicta commiserit, anathematis.

a Vid. Bart. in l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. judic. For. b Vid. de l. sum de proc. l. ser. v. c. de iud. Et l. sum. ff. de reg. iur.

a Ali. via praesentari iudex potest hoc. Et. b non hoc licet. V. l. ff. de in jure. l. ser. v. c. de iud. Et l. sum. ff. de reg. iur.

CAP. III.

Major XIV. annis, per se & per procuratorem, potest agere & defendere causam spirituales: minor XIV. per se non agit, sed per procuratorem, vel per curatorem datum auctoritate ordinis...

Idem.

Si annam quartumdecimum tuæ peregrinitatis, in Beneficialibus & aliis causis spiritualibus, necnon & dependentibus ab eisdem, ac si major XXV. annis...

DE FORO COMPETENTI.

TITVLVS II.

CAP. I.

Archiepiscopus omni appellacionis articulo, vel per viam que de causa subditorum suffraganeorum, etiam ipse consentientibus, non agitur h. d. usq. ad h. Neg.

Innocentius IV. e

Omnia ecclesia: & infra. Nec appellacionis articulo pretermisso, nec alias etiam, (cum minime appellatam exiterit) Remen. Archiepiscopus...

Archiepiscopus subditos suffraganeorum non potest compellere causa litigiosa ad ea suscipere, suas sententias & precepta exequi, vel...

Neque suffraganeorum Remensis ecclesie subditos ipsorum delegacionem suscipere, vel sententias & precepta...

Archiepiscopus contra officiales, vel prelatos suffraganeorum (quod admodum non dispense) & contra subditos ipsorum, pro...

Non etiam suffraganeorum ipsorum officiales, aut Archidiaconos, Archipresbyteros, & alios inferiores prelatos, suffraganeis eisdem subiectos (dammodo si iud eis...

Archiepiscopi non compellit inuitos contrahentes aliarum diocesis, ut sua propria verum se respondere: nisi ibi inueniantur...

Nota, ubi non, minor legitime potest interesse iudicis, ubi non est compellens procuratorem. Vid. l. r. c. si de moment. posses. Rom. & l. r. c. de eorum. de stat. & modis. c. In quodam mansu. de iur. iur. l. d. nisi, officiali.

sentur, in bonis ipsorum suo diocesis potest missionem facere, vel in alia decernere per ordinarios faciendam. h. d.

Contrahentes vero aliarum diocesis, super contractibus initis in Remen diocesi ab eisdem (nisi inuentantur ibidem) trahere eorum se non debent inuitos: licet in possessionem bonorum, que ibi habent, etiam cum...

Non potest archiepiscopus suos clericos mittere in diocesis suffraganeorum, ut eorum eis fieri contractus, vel iam facti approbentur. Nec si facti vel approbati fuerint coram illis, possunt suffraganeorum subditos coram se compellere litigare super illis, nec...

Nec clericos suos mittant ad suffraganeorum ipsorum diocesis pro inuidis vel recogolendis contractibus coram ipsis. Nec eorumdem suffraganeorum subditos compellant coram se occasione huiusmodi iuristare. Neque potest Archiepiscopus ipse in quorum suffraganeorum officiales & subditos (pro eo quod vocati ab ipso, nolunt querelantibus in sua presentia respondere) ecclesiasticam exercere censuram.

CAP. II.

Index secularis, qui vult clericum compellere ad debita (etiam liquida) solvenda, per ecclesiasticum iudicem desistere compellatur. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Seculares & iudices, qui licet ipsis nulla competat iurisdictio in hac parte, personas ecclesiasticas ad solvendum debita (super quibus coram eis contra ipsas eorum exhibentur litera, vel probationes alie inducuntur) damnabili presumptione compellunt, & temeritate huiusmodi pro locorum ordinarios, censura ecclesiastica decernimus compellendos.

CAP. III.

Ratione iuramenti laicus (ut illud seruet) coram iudice ecclesiastico conveniatur.

Idem.

Cum C. laicus (pro quo solvisti certam pecuniam quantitatem, in qua pro eo te fideiussorio nomine obligaveras) te servare recuset indemnem, contra iuramentum a se prestitum temere veniendus: Ipsum coram ecclesiastico iudice (ad cuius forum ratione iuramenti causa huiusmodi cognitio nocitur pertinere) de iure poterit conveniri. Ut ipsum monitione premissa, per censuram ecclesiasticam & quod te super predictis (ut tenetur) servet indemnem, previa ratione compellat.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TITVLVS III.

CAP. I.

Peremptoria liti contestationem non impedit: nisi sit de re semel finita. Ioan. And.

Innoc. III. in concilio Lugdun.

Exceptionis peremptoria, seu defensionis cujlibet, principalis cognitionem negotii continet.

a Vid. l. sed interpellatus. s. i. ff. de arbit. b al. futurum. c Vid. quo late tradit Alex. consil. l. i. d dicit Petr. de Arch. quod isti laici factu huiusmodi probationibus sine sententia compellunt clericos per sua statuta. unde not. quod sine sententia non ardeat non subditum, in etiam statuta. e. fm. sup. d. d. s. consil. eo. h. Rom. e Non ergo potest capere personam sui rei sacrum. De. Pet. de Arch. Phil. Rom.

gentis, ante litem contestatam objectus, nisi de re judicata, transacta, seu finita excipiat litigator, litem contestationem non impedit, nec retardat: licet dicat obsector quod rescriptum non fuisse explicita deleganti.

CAP. II.

Per exceptionem peremptoriam, non fit litem contestata. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

De iudicio ab actore libello, ex parte rei exceptio peremptoria proponatur, nequaquam per hoc litem contestatio intelligitur esse facta. Imò ea non obstante (nisi sit de illis exceptionibus, quae litem contestationem impediunt) fieri oportebit eadem.

DE IVRAMENTO CALVMNIAE.

TITVLVS LV.

CAP. I.

Non est de substantia, quod situm post litem contestatam juratur de calumnia. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Si de calumnia, seu de veritate dicenda, in primo litem exordio non iuratur (ut debet) poterit postmodum in qualibet parte litem iurari: cum huiusmodi iuramenta praestari ab initio, de substantia ordinis iudicarii non exiit.

Non annullatur processus, licet tacite omnittatur calumniae iuramentum. h. d.

Propter omissionem quoque tacite in tota causa calumniae iuramentum, iudicialis processus, alius factus legitime, non est nullus, nec etiam annullandus.

Praecipitur quod in spiritualibus simul de calumnia, et de veritate iuratur. Ioan. And.

Quamvis a in causis spiritualibus (in quibus debet de veritate dicenda iurari) canones non indicant alicui calumniae iuramentum: nos tamen (quia frequenter calumniari videmus in ipsis) utile reputamus, quod simul (sicut plerique observant) tam de veritate dicenda, quam de calumnia (ut via praeccludatur calumniae) iurari debeat an eisdem.

CAP. II.

In causa appellativa iurari debet de calumnia, et veritate dicenda.

Idem.

In appellacionis causa (quauquam in principali iuratum fuerit) praestare debemus calumniae iuramentum. Et idem in iuramento de veritate dicenda volumus observari.

Procurator deputatus post iuramentum calumniae, iurabis de calumnia h. d.

Procuratores quoque (qui post iuramentum calumniae deputantur) testi volumus (ut calumnia vitetur ab ipsis) ad subeundum huiusmodi iuramentum: etiam si a suis dominis, quid ponere, aut respondere, seu agere debeant, sint instructi.

Iudex quocunque sit, cui datur excois iuramentum malitiae: etiam si de calumnia, vel veritate iuratur. Ioan. And.

In omnibus autem causis, ne dum ante, sed etiam postquam lis fuerit contestata, si de veritate, siue de calumnia sit iuratum in ipsis, poterit iudex a partibus exigere iuramentum malitiae, quoties viderit expedire.

a Circa istam notam, quod iuramentum de calumnia differat a iuramento de veritate. l. 1. §. quod obseruari. eod. Nam iuramentum de calumnia est de veritate: unde si aliud sit non est per se iuramentum de veritate: de iuramento partis respondentis articulo per non creditur, respondens constituitur, sed solum et tunc ad iuramentum ab eone prebendum. Per de Anc. Font.

CAP. III.
Precurator habet speciale iuramentum iurari de calumnia. And.

Item.
Nullam tibi iudex in litem sententiam proferat, si procuratorem sui adversarium constitutum non fuerit. Si tamen habentem super hoc per litem mandatum in litem praestandum in calumniae iuramentum.

DE RESTITUTIONE SPOLIATIONIS.

TITVLVS LX.

CAP. I.

In civilibus non admittitur spoliacionis exceptio, nisi si de quibus ab alio. In criminalibus admittitur si de modo si de re, si substantia, vel tempore. Item proventus intra quindecim dies: aliter sit condemnatus restituere. And.

Innocentius IV. in Concordia.

Requens b & affidus nos querens conueniens quod spoliacionis exceptio non habeatur in civilibus calumniae propositis, causis conuictis impedit & perturbat: dum enim exceptio impedit appellationes interponi contingit, & sic immo de plerumque perimitur causa cognita principali, contra nos, qui voluntarios labores appetimus, et contra alios, qui pacem, finem litibus cupimus impendere. In calumniae materiae amputatae: Statuimus, ut in ratione negotiorum, spoliacionis objectus (quae ab alio, quae ab alio facta proponitur) iudex in principio procedat, non postponat. Sed si in civilibus de re, si de modo si de re, si substantia, vel tempore. Item proventus intra quindecim dies: aliter sit condemnatus restituere. And.

Spoliatus praeiudicium non potest exigi iuramentum. h. d.

Spoliatus praeiudicium non potest exigi iuramentum. h. d.

Spoliatus praeiudicium non potest exigi iuramentum. h. d.

Spoliatus praeiudicium non potest exigi iuramentum. h. d.

Spoliatus praeiudicium non potest exigi iuramentum. h. d.

CAP. II.

Spoliatus praeiudicium non potest exigi iuramentum. h. d.

Spoliatus praeiudicium non potest exigi iuramentum. h. d.

VT LITE PENDENTE NIHIL INNO-

TITVLVS VIII. CAP. I.

Si ex duobus litigantibus electus alter decedit, renunciet, vel a prosecutione causa excludatur, si lite pendente cum reliquo fuerit alius electus facta, non tenet.

Idem. Si iij (contra quos super dignitatibus, personatibus, vel aliis ecclesiasticis beneficiis, quae possident a litigantibus) lite pendente cedant, vel forte decedant, ne propter novos adversarios (qui malitiose interdum petitoribus fatrogantur) litigia in ecclesiarum dispendium prorogari contingat, statimur, ut dignitates, personatus vel beneficia huiusmodi (donec contra superstites litis finita fuerit) aliis nullatenus conferantur, nec ad ea eligatur quisquam, vel etiam praesentetur. Quod si fecus actum fuerit, eo ipso irritum habeatur. Sane si ad defensionem ipsius lris, aliqui quorum intererit, petierint se admitti, eos in illo statu, in quo ipsam invenerint, decernimus admittendos.

CAP. II.

Si beneficiatus (contra quem super beneficio litigatur) cedit, vel decedit, si alius lite pendente eum supersitisse fuerit electus, non valet electio. Si vero aliquis (quorum intererit) ad defensionem lris voluit admitti, in eo statu, in quo erat causa, admittitur. Ita.

Idem.

Idem. Si iij (contra quos super dignitatibus, personatibus, vel aliis ecclesiasticis beneficiis, quae possident a litigantibus) lite pendente cedant, vel forte decedant, ne propter novos adversarios (qui malitiose interdum petitoribus fatrogantur) litigia in ecclesiarum dispendium prorogari contingat, statimur, ut dignitates, personatus vel beneficia huiusmodi (donec contra superstites litis finita fuerit) aliis nullatenus conferantur, nec ad ea eligatur quisquam, vel etiam praesentetur. Quod si fecus actum fuerit, eo ipso irritum habeatur. Sane si ad defensionem ipsius lris, aliqui quorum intererit, petierint se admitti, eos in illo statu, in quo ipsam invenerint, decernimus admittendos.

DE CONFESSIS.

TITVLVS IX. CAP. I.

Super falso negativo per partem improbabili (si iudicis videbitur) est admittenda positio. Dominicus. Innocentius IV. in concil. Lugdunensi.

Statuimus, si, ut positiones negativas (quae probari non possunt nisi per confessionem adversarii) iudices admittere possint, si equitate suadente videbitur expedire.

CAP. II.

Si reus iustus positivibus respondere recusat, vel si contumaciter recedit, habeatur pro confessis: secus si prius, quam se iustus esse, contumax fuerit: nam tunc procedatur contra eum tanquam contra contumacem. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Si post praestitum veritatis aut calumniae iuramentum, reus vel procurator ipsius, positionibus ab adversario sibi factis interrogatus, iustusque a iudice

a Not. Phil. & Pet. de Anoh. cap. quod in beneficiatibus esse vera possessio, & illa esse causa quare in talibus suis possessionibus, sicut in profanis, & limitantur usum textuum. Arch. & Dominicus, non procedere in petitorio decedente: neg. dicitur Clem. 16. si abere in eod. quia illa intelligitur, quando nulla sit pendens mortua petitor: item limitatur recte quando sit esse inter provisionem a Papa, & cum ad quem spectat providere. Phil. hae. Font. b vide Paul. de Cast. conf. 167. in cap. ad primam, vel. 2. & Cyn. l. 2. §. sed quia. c. de jur. cal.

Eccc

persecutus ab altero possessio non auditur, nisi probet possessionem legitimam. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Decimas 4, quas canonici & sancti Nicolai se assignaverunt in parochiam ecclesiae clericis possidere aliquid, & eis per eundem clericum spoliatos fuisse, nequam debent restitui, nisi evidentiter docuerint, quod eorum possessionem legitime affectu fuissent. Quia eas decipisse in iuste verisimiliter presumuntur, cum proveniant ex praedictis in alienam parochiam constitutis. Si quis manifestum (nisi aliud ostendatur) eas de iure communi ad eandem ecclesiam pertinere.

DE DOLO ET CONTUMACIA.

TITVLVS VI. CAP. I.

Contumax condemnatur in expensis: nec citatur ulterius ad suam petitionem reus, nisi citatus de voluntate & compare.

Innocentius IV.

Cor qui ad terminum venire, ad quem citari adversarium fecerat, non curavit, venientis reo in expensis 4, (propter hoc factis legitime) condemnatur. Ad citationem aliam minime admittendus, nisi sufficienter caveat, quod in termino fideliter obedire comparet.

CAP. II.

Reus appellatus & recedens citatur ulterius non tenetur, si sit in causa procedat: nisi postquam appellatum renunciat. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Item quia tua interlocutoria vel gravamine, quod per te facti proponit illatum, a tua praesentia recedit appellatus, (cum proferri videatur hoc ipso se nolle coram te de cetero lingere) citare ad alia, quae postea in iudicio habenda incumbunt, vel etiam ad sententiam audientiam, (nisi sponte appellationi suae renunciet) non tenetur. Necideo minus (quod in eius absentia processerit) tuus processus validus reputari debet.

DE EO QUI MITTITUR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDAE.

TITVLVS VII. CAP. VNIC.

Quando agitator de beneficio ecclesiastico, ab contumaciam reus non sit in possessionem, sed ad sententiam lite non contestata procedat.

Innocentius IV.

Item si, qui (super dignitate, personatu, vel beneficio ecclesiastico obtinendis) cum aliquo litigat possidet, ob partis adversae contumaciam, causa litiganda in ipsorum possessionem statuimus non mittimus: ne per hoc ad ea ingressus patere valeat vitio. Sed licet in hoc casu (contumacia absentiam divisa respiciente praesentia) etiam lite non contestata, & dignitate examinato negotio, ipsum sine debito termino.

a Vid. Marti. de assis. dec. 326. b vide Bald. gl. 2. fin. de proc. Font. c al. 1. Innoc. IV. in concil. Lugdun. d vide Bald. in l. i. in d. de i. s. finem litibus. de dol. & contum. Font. e al. 1. Innoc. IV. in concil. Lugdun. f An. p. de iud. cap. ad falsum beneficiatum, nec sit error in questura. g Ubi contra contumaciam non mittitur in possessionem, & si mora est periculis, proceditur ad desistendum.

ce a respondere, abique rationabili causa reculer, aut nolit, seu contumaciter se abfentet, haberi debet (super iis, de quibus in eisdem positionibus interrogatus extitit) pro confesso. Verum si antequam respondere sic iustus fuerit, eam contumaciter abfentari contingat, tunc pro confesso non debet haberi; sed est aliis contra eam, tanquam contra contumacem (provis ratio ductaverit) procedendum.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIO.

TITVLVS II.

CAP. I.

Secus in crimine finitimo admittitur in testes, si sit factus criminis laicus, & agatur civiliter; aliter non. Ioan. And. Gregorius IX. in concilio generali Lugdunensi.

Meditatores (per quos scelus finitonia plerunque committitur) ad testimonium contra sceleris ejusdem auctores (in deestationem criminis) admittuntur, si non agatur criminaliter, sed civiliter, & e molumentum exinde non facere assecuti.

CAP. II.

Tenui modum testimonii extores, & deo modum jurandi super possumus, & dicit per quem jurari debet; dat modum respondendi, & modum testes probatos reprobandi, & reprobatos iterum reprobandi. h. d. Ioan. And.

Idem.

Praesentium auctoritate mandamus, quatenus in causa, quae inter Abbatem & conventum S. Nicolai Andegavenis ex una parte, & priorem & conventum de Paldigen. Lyconen. diocesis ex altera (super eo quod iidem Abbas & conventus, se ab ipsis Priore & conventu de Paldigen. possessione subjectionis ejusdem prioratus asserunt spoliatos, & super irritanda quadam compositione olim inita inter partes, & rebus aliis) vertitur: ab eisdem Abbate & priore, nomine suo, & in animas conventuum eorundem, vel majoris & sanioris partis ipsorum, recepto juramento de veritate dicenda: injungas dictis Abbati & priori, (ut tam ponendo, quam respondendo) dicant veritatem, quam (super positionibus tibi sub bulla nostra transmissis) ipsi sciunt, & periculos intelligunt, in quorum animas juraverunt. Praeterea sigillam super quolibet articulo in qualibet positione contento facias a partibus sufficienter, ad invicem responderi: nulla profus ab eis super ipsa positionibus contradictione recepta. Sine juramento autem a syndico utriusque partis quid fiat de huiusmodi positionibus vel credas, inquiras. Testes etiam, quos super articulis sub eadem bulla transmissis, pars dactorum prioris & conventus duxerit producendos, ad reprobandos testes partis alterius in causa principali productos (quorum nomina in eisdem articulis continentur) usque ad Kal. Novemb. proximo futura, examines (secundum partis adversae interrogatoria, quae tibi sub eadem bulla transmissimus) diligenter: primo tamen in personam cujuslibet testis a praedictis Abbate & conventu producti, facta sigillatim specificatione criminum, & aliorum obsectorum tibi, in eisdem articulis contentorum. Si vero dicti Abbas & conventus aliquos testes coram te produxerint, contra testes b

a Vide sup. c. pro. & ff. de interrog. art. l. si sine. sup. de dolo. sicut ibi de hoc Ioan. And. b Not. quod iudex potest presigere testimonium ad reprobandas personas testium ante publicationem attestatorum. Nam attestaciones publicatae non erant, quia iudex eas causas tenebat remittere. Pri. de Arch. Font.

ab eisdem priore & conventu productos, quos ipsi Abbas & conventus, tibi super reprobatione testimonium productorum prioris & conventus in causa a productis) percipere, & consistere ad kalendas Februarii proximo futuri, diligenter examinares: simul specificatione criminum, & aliorum obsectorum eorundem prioris & conventus adhiberint) observata: prius tamen praesentibus procuratore dictorum Abbatis & conventus, quod ad malitia non procedant.

CAP. III.

Advocatus vel procurator principalis causa, necesse est omni testificari: non potest. Locum tenentem dactum (procuratorem eum pro appellante) sibi deferri non debet, nisi iudex Dominicus.

Innocentius IV. in generali concilio Lugdunensi.

Romana ecclesia: & in iura. In appellationibus, quae appellantis procurator vel advocatus in iudicio fuerit, non recipiatur in iudicio. Neque de ipsi appellanti (per alium priorem scientem) agatur etiam juramentum: sed ius: cum iudex iuramentum & ipsius caute circumstantibus, & factis, & iudicium.

DE IVRETRANDA.

TITVLVS II.

CAP. I.

Prelati, canonici, rectores, & officiales locorum, in quibus statuta, & consuetudines loci vel ecclesiae, pro quibus iuramentum non obligatur ad illa, implenda, vel ecclesiastica libertati: nec ad ea dicitur iura sua recipere. And.

Nicolaus III.

Contingit b in nonnullis ecclesiis, de consuetudine observari, quod nec ipsi prelati (cum primo ad ecclesiam suam admittuntur, nec canonici (cum de responsione ad novis canonicis agitur) aliter recipiuntur, nisi iurent statuta & consuetudines ipsarum ecclesiarum scripta & non scripta inviolabiliter observare. Inter laicos etiam in multis civitatibus, curia, & terra, & potestatis, rectoribus vel officialibus observari, & officiales huiusmodi, ad potestatem, rectoribus & officialibus eadem (sunt prius servaturos & facturos ipsarum eorum clausa & iuraverint) nullatenus transgrediantur. Quia vero in statutis, consuetudinibusque scriptis, & in obvia ecclesiastica libertati (ne sub illa potestate iurandi, sic jurantibus peccandi ecclesia pariter, cum iuramentum non fuerit, in esse iungatur) huiusmodi, institutum) hac generali consuetudine, & periculis obistere cupientes: praecipimus a quolibet que scientibus contineri in praedictis consuetudinibus & statutis, illicita, impossibilia vel libertati contraria, & statuta, illicita, impossibilia vel libertati contraria, praestari. Et talia iuramenta ea intentione, & intentione facta, ut etiam illicita vel impossibilia, seu libertati libertati obvia observentur, cum etiam talia iuramentum praestari non possit, absque divina transgressionem officia) decernimus in huiusmodi, illicita, impossibilia, seu libertati ecclesiastica obvia, non servanda: quin potius pro animarum salute, si sub iuramentum dicta vel simili aliquos ignorantes, praedicta iuramenta

a Dicitur, causa de illi in dicitur ab illis. b De iuramento de Decretum in rub. de cons. l. scilicet. c in se de iuramento simpliciter, obsequio & sancta, vel contenta in statuta, vel in praesentibus, vide Felan in eum consuetudines de iuramento.

impossibilia, vel libertati ecclesiasticae obstantia jurare...

CAP. II.

Per ecclesiasticum iudicium ordinariam loci, compellatur iudex...

Bonifacius VIII.

Iste mulieres, que alienationibus dotium & donacionum...

CAP. III.

Nullus post sacramentum, pœnæ vel respondendi contrarius...

Quis in positionibus super electionis sue negotio...

Reverber, si te expresse mandante, vel etiam ex post facto...

DE EXCEPTIONIBUS.

TITULUS XII.

CAP. I.

Non sunt alibi in iure decretali. Primo ponit artem, & sui...

Innocentius IV. in concilio Lugdun.

Aliquando, b hic generis alii principi confirmatio...

Plata a consideratione statit mater ecclesia, quod majoris excommunicationis exceptio, in quacumque parte...

CAP. II.

Exceptio re iudicata per ecclesiasticum iudicem admitti debet...

Bonifacius VIII.

Qui quidam seculares iudices (dum coram eis excipiatur...

Similiter ecclesiastici iudices (si coram ipsis excipiatur...

DE PRESCRIPTIONIBUS.

TITULUS XIII.

CAP. I.

In prescriptionibus sufficit bona fides, ubi ius communis...

a De nullitate vide Covarruv. in cap. quærvit. de pac. lib. 6...

Ent. c. vnde Dec. in c. parati. de appell. Ecco 2

vel presumptio non est contra prescribendum, alias debet allegari titulus, & probari: nisi sit prescriptio, cujus contrarium non exat memoria. h. d. loam. And.

Bonifacius VIII. Episcopum, qui ecclesias, & decimas, quas ab eo repetit, proponit licet in iura sim constituit dice- censi se legitime prescripisse, allegare oportet (cum jus commune contra ipsum faciat) huiusmodi pres- criptionis titulum a, & probare. Nam licet ei qui rem prescribit ecclesiasticam, si tibi non est contrarium jus commune, vel contra eum prescriptio non habeat, sufficiat bona fides, ubi tamen est ei jus commune, contrarium, vel habetur prescriptio contra ipsum, bona fides non sufficit, sed est necessarius titulus, qui possessori causam tribuat prescribendi. Nisi tantum temporis alle- getur prescriptio, cujus contrarii memoria non exi- stat.

CAP. II.

Privatus ipso iure, vel per sententiam bonis, quae tenet à Ro- mana, vel alio ecclesiis, illa tamen spacio centum annorum contra Romanam, vel quadraginta contra alias non prescribitur. Eius au- tem heretiorum, qui catholici putantur, bona paterna contra Romanam & alias ecclesias prescribuntur spacio quadraginta anno- rum: Et idem in extraneis loam. And.

Idem. Si qui b (exigentibus culpis, vel excessibus ab eisdem commissis) bonis quae à Romana, vel ab aliis tenent ecclesiis, sint per sententiam, vel ipso iure privati: sta- tuimus, ut in apprehendis, vel occupandis, postea quancumque bonis eisdem, nullus licet leges huma- nae super hoc alia tempora statuere videantur, ipsi eccle- siae temporis lapsus obstitat, nisi contra ipsam Rom. eccle- siam centenas, vel contra ecclesiam alias quadrage- naria prescriptio legitime sit completa. Si post mor- tem heretiorum quicumque viverent, catholici putaban- tur bona ipsorum a catholicis eorum filijs, vel nepoti- bus, aut extraneis quibuscumque, spacio XL. annorum fuerint bona fide possessa, super bonis huiusmodi letiam si ad Romanam pervenire deberent ec- clesiam in hoc casu non esse ulterius molestandos: quanquam illi, quorum bona fuerant, nunc detegantur haeretici exiitisse.

DE SENTENTIA ET RE IUDICATA.

TITULUS XIV.

CAP. I.

Iudex, qui contra iustitiam, & contra conscientiam aliquid in iudicio fecerit in gravem partem, per gratiam, vel per fides, con- demnatus est: pariter tamen in officio tenens: si per annos est sa- tisfactus & perpetuus, si medio tempore ingratum se reddiderit, nisi Episo- lum ipso dispenset, loam. And.

Innocentius IV. in concilio Lugdunensi. Cvm aeterni tribunal iudicis illum reum non ha- beat, quem immanis iudex condemnat; restantur illi: Caveant ecclesiastici iudices, & perinde atten- dant, ut in causis processibus nil videantur odium, vel favorus super, timor exules, praesidium aut expecta- tio praemij iustitiam non everterat, sed stateram gestent in manibus, lances appendant a quo libamine, ut in omnibus quae in causis agenda fuerint, praesertim in con- sciendi sententis & ferendis, pra oculis habeant so- lum Deum: illius imitantes exemplum, qui querelas

a. Insufficiat titulus putativus, docent Abb. & Fel. in c. de quarta. & in c. auditus de prescrip. b. De intellectu. loam. Eub. in- f. de usu & rebus sigi.

populi tabernaculum ingreditur ad Dominum... ut fecerit illud eius imperium possideret... iudex ecclesiasticus, ordinarius, sui etiam respectu... ma sine prodigus & propitius periculis... condonatum, & contra iustitiam in gravem partem... terit in iudicio quodammodo... fordes, ab ecclesia... ad affirmatorem... nus condemnandus... laqueo se involvet, & carcerum... qua non nisi per summum Pontificem... falsis aut constitutionibus, qui... cantibus poetas ingerunt & offendet... nim, ut qui in tot praesumptis... calligetur.

CAP. II.

Papa Imperatorem deponere potest... Item sacro praesente... D. Apostolicae dignitatis &... Aguerarum commotio... flianae provincias diutius... praeipuum Principem... & tribulationis auctorem, à se... Papa IX. prae de... thematico vinculo... gnae auctoritatis... ba. & Hu. b. Sabin Episcopos... mum Basilicæ XII. Apostolorum... tem, qui salutem zelabantur... dicos, facientes sibi proponi... nostri (quantum in nobis erat)... cum habere, nec non cum omni... mus, parati sibi pacem & tran... etiam univerfo. Esquia praesorum... timque aliorum quos detinebat... clericorum, quam laicorum, quos... stitutum, poterat esse pacis... illos restitueret (cvm hoc idem... cii, antequam ad apostolatus... promississent) rogari & peti... ac proponi insuper, quod idem... audire, & tractare pacem, ac... nem, quam facere Princeps vellet... bus erat vinculo excommunicatio... re praeterea, quod si ecclesia... debitu m laferat (quod non est... gere, ac in statum debitum re... pie, quod in nullo contra iustitiam... vel quod nos cum contra iustitiam... mus vocare Reges, principes, &... sticos, quam seculares ad aliquem... se, vel per solennes nuncios con... ecclesia de consilio contrariu... siter in aliquo, ac revocare sententiam... ipsam iniuste nullisset, & cum omni... ferit concordia (quantum cum Deo & honore... ca) recipere de iniuriis & offensis... per eum irrogatis, satisfactionem ab... omnes amicos suos sibi que adhaerentes... re, plenaque securitate gaudere, ut nunquam...

a. Vid. de iur. si de de. excom. m. n. g. & quod sit... Et unde suspensio regim. Di. b. Et. a. vid. de... compe. vid. ad b. v. & Fel. in c. de prescrip. & de... dam manifeste desunt haec duo verba, contra d... rent. f. al. ad b. v. b. De intellectu. loam. Eub. in- f. de usu & rebus sigi.

hinc possunt aliquid subire dicitur. Sed licet sic a-
 ppeo pro pace patris monitis, & precum curate-
 dituram, & obtinens more apud aures suas, pre-
 ceptis huiusmodi & monita, clara oblatione, ac obli-
 tata elatione deservit, propter quod non valentes ab-
 que gravi offensa Christi eius iniquitates amplius vole-
 retere in eundem. Et ut ad pacem de ceteris eius sce-
 leribus raramus, quatuor gravissima (quæ nulla pos-
 sunt remissionem telari) commisit. Dejeravit fa-
 milioses, patrem quondam inter ecclesiam & imperium
 notissimam temere violando: & infra. Perpetravit fa-
 cilissimas, capsi faciens cardinales sanctæ Romanæ ec-
 clesiæ, ac aliarum ecclesiarum pralatos, & clericos reli-
 giosos & seculares venientes ad concilium, quod idem
 prædecessor noster duxerat convocandum: & infra. De
 hanc quoque non dubis & levibus, sed difficilibus &
 ostentibus argumentis suspectus habetur: & infra. Præ-
 ceptis regnum Siciliæ (quod est speciale patrimonium
 s. Petri) & idem Principes ab Apostolica sedere tenebat
 in fradem jam ad tantam in clericis & laicis eximiani-
 sationem, servituti rededit, quod eis penitus nihil
 habebantibus, & omnibus exinde ferè probis effectis, il-
 los qui remanserunt ibidem sub servili quasi conditione
 roneas Romanæ ecclesiam (cujus sunt homines prin-
 cipales & validi) offendere multipliciter, & h. ostiliter
 impugnavit compellit. Postea etiam merito reprehendi,
 quod mille quodam factorum annuam pensionem (in
 qua pro eodem regno ipsi ecclesiæ Romanæ teneantur) per
 aliquos annos, & amplius solvere prætermisit.
 Nos itaque super præmissis, & quam pluribus aliis e-
 jus factis excessibus, cum fratribus nostris, & sancto
 concilio deliberatione præhabita diligenti (cùm Iesu
 Christi vires licet immeritis teneamus in terris, nobisq;
 s. Petri personam & in cœlis) memoratum Prin-
 cipem, qui s. imperio & regnis, & omnique honore &
 dignitate reddidit tam indignum, quique propter suas
 iniquitates adeo ne regnet, vel impetret, est abjectus, suis
 dignitatibus peccatis, & abiectioni, omni que honore ac di-
 gnitate privatum à Domino offendimus, denunciamus,
 & nihilominus sententiando privamus: omnes, qui ei
 in remissione fidelitatis teneantur, & iuramento hu-
 milissimi respectu absolventes: auctor. Apostol. firmi-
 ter inhibendo, ne quisquam de cetero sibi tanquam im-
 pensori vel Regi, pascat, & intendat. Decernendo, quod
 quilibet, qui ei deinceps velut Imperatori vel Regi
 concilium vel auxilium præstiterit, fructuorum, ipso
 factis excommunicationis sententiæ subiacere, illi
 autem, ad quos in eodem impetio Imperatoris spectat e-
 lectio, eligant libere successorem.
 De præfata Sicilia regno providere curabimus, cum
 etiam fratrum nostrorum consilio, sicut viderimus
 expedire.

CAP. III.
 Qui petit rem certam causa expressa, si illam causam non
 possit, faciemus: licet aliam probet, maxime postmodum emer-
 gant. Item. An.
 Item. Præceptor hospitalis S. Iohannis Hierosol. in Hispania
 nna, & commendatari, ac fratrum de-
 mus de Curvata, hospitalis
 ejusdem.

Abbatem: & infra. a Abbas de Bonafac. pro se
 & conventu suo proponens, locum de Rosellis esse
 prædicti monasterii iure domini, vel quasi, & cum
 suis finibus ex litigacione Regis Aagonix ad ipsum mo-
 nasterium pertinere: petit adjudicari eidem monaste-
 rio locum ipsum, & vos exinde amoveri. Allegatur
 autem pro parte vestra, quod facta vobis donatio de præ-
 dictis valida existebat, quamvis illa sub Saraceno-
 rum tunc existerent potestate: quia non simpliciter, sed sub
 conditione fuere donata, videlicet si ad manus fidelium
 devenirent. In quo casu concessio poterat, & debebat
 habere vigorem: quia ipsi donationi rerum donatarum
 natura vel qualitas non obstat, & salubre ac lauda-
 bile quidem erat, spectare ac præfolari tempus, quo illa
 Christianorum dominio subderentur: quare mox cum
 pervenerunt ad ipsos, fuerunt ad vos totaliter devoluta.
 Multum quoque distabat, an ipsi monasterio de Bo-
 nefac. vel prædicto monasterio Populeti ab eodem Re-
 ge facta donatio fuisset: quia si liquebat prædicta mo-
 nasteria Populeti ab ipso Rege, ac ab illo Abbati & con-
 ventu de Bonafac. fuisse collata: non tamen ob hoc
 constabat dictam Regem ipsi monasterio de Bonafac.
 illa donasse, vel mandasse donari. Nec pro eo quod vol-
 unt & statuit, ut edificaretur ibi monasterium, poterat
 & debebat intelligi eum prædicta, vel eorum aliqua con-
 struendo monasterio donasse: cum illa potius sua vi-
 deretur intentio, ut (quia præfatum monasterium Popu-
 leti, tot & tantorum bonorum largitione ditabat) Abbas
 & conventus ipsius pro sua futurorumque salute monaste-
 rium construere teneretur: præsertim quia monaste-
 rium, quod nondum erat, aliqua fieri donatio non vale-
 bat. Præmissa vero concessio facta monasterio de Bo-
 nefac. ab Abbate & conventu monasterii Populeti, nul-
 lum proflus ei videbatur asserere suffragium, pro eo po-
 tissimum: quod post litem contestatam, & processum
 iudicii facta fuerat, sicut elare patebat ex instrumeto
 præfato. Unde cum jus (si quod in prædictis ipsi mona-
 stero de Bonafac. ex concessione huiusmodi compete-
 bat) in iudicio minime decessisset: (quia videri non po-
 test illud venisse, quod postmodum accidit) pronuciari
 utique super petitis non poterat ex eadem. Pro parte
 autem altera dicebatur, quod cum Rex ipse sua proba-
 tate ac studio, ab infidelibus loca conquiverit supra-
 dicta, donatio avi, vel patris ipsius prius facta de illis,
 cum ad cultum fidei pervenirent, Regem eundem, quoad
 hæc sic per eum postmodum acquisita, obligare non po-
 tuisset: cum sua propria facta essent, & viderentur ab aliis
 bonis hereditariis separata.

Porro præfata concessio facta monasterio de Bone-
 fac. à monasterio Populeti, licet post acceptum iudicium
 casusque processum interveniret, professe tamen & va-
 lere debebat, cum pro adiore (quod de jure suo ex cau-
 sa idonea, quamvis supervenientibus apparet) satis
 sufficere videatur, satisque esse, si (prout servatur in reo)
 interit ipsius tempore sententia proferenda. Sed ad
 hæc pars vestra respondit, quod cum tam prædicti a-
 vi donatio, quam locorum acquisitio præmissorum, fue-
 rint nomine regni factæ: memoratus Rex donationem
 servare huiusmodi tenebatur. Ceterum prædicta
 monasterii Populeti concessio, monasterio de Bonafac.
 auxiliari non poterat in hac parte: quia cum quis egit
 ex aliqua certa & speciali causa, & postea, sive illa, sive
 similis, quam expoluit, accidit, videri non potest illa
 in iudicio devenisse: cum iudex tunc prospicere acat-

De intellectu, vid. loaz. sup. inf. de act. 4. sic inq. discreti.
 b. Vid. Bart. & Alex. in l. habebat, de insti. & Alexan. in l. de
 viti. de re iudic. & Felu. in cap. licet, de probat. c. Vid. doct.
 Rot. 176. in nova. A. Vid. de hinc Bari. in l. præcipueris, s. plen. ff.
 quod si aut clam, & Rot. consil. 17. lib. 2.
 Eccc 3

rendere debeat diligenter, an a ea omnino eadem, quae prius expressa extitit, utpote, quae tunc etiam competere, actoris intentio sit fundata. Secus autem cum egit vel petiit in genere, nullius certae, vel specialis causae faciens mentionem: videlicet quia generaliter fore proposuit aliquem obnoxium esse sibi, vel ad se iure dominii, vel quasi, rem aliquam petere: tunc enim hoc praecipue est inspicendum iudici, an sufficienter vel minime, de iure vel intentione constet actoris. Unde si de hoc ex causa etiam postmodum accidenti liquerit, potest & debet iudex (etiam si appareat minus iuste à principio fore actum) suum exinde animum informare. Quoniam, etsi petiitum fuerit indebitum, non ob hoc tamen minus valuit & tenuit iudicium subsequendum: nec illius acta vel gesta propterca minus valida extiterunt: nec etiam iudex ipse cogitur taliter veritate, pronuntiare in contrarium, possit cum libera conscientia & securi. Non prodest etiam multum reo, si tunc forte in ipsum huiusmodi supervenient causa, condemnatione non ferretur: quatinus alio instituto iudicio foret ex illa merito condemnandus. Unde etsi actoris suam ex supervenienti causa intentionem sufficienter fundavisse, quam egit aliqua causa specialiter non expressa: secus tamen est si certam & specialem in sua petitione subjunxerit, nisi postmodum intentionem suam ex eadem prolixius (quam prius expressit) tunc & etiam competenti causa fundarit. Quare quum memoratus Abbas monasterii de Bonifac. proposuerit sepefatam locum de Rosel. cum suis terminis ad ipsum monasterium ex praedicti Regis largitione spectare, nec de aliqua facta ipsi monasterio super hoc ab eodem Rege concessione docuerit, ostenderit autem donationem quondam factam illi de his ab Abbate & conventu monasterii Populeti, quae nec in sua petitione fuerat expressa, nec etiam ante facta, nullum profecto commodum ex ea reportare debebat.

Praefatus igitur Cardinalis praemissis omnibus, & aliis, quae hinc inde fuerunt proposita diligenter auditis, ac utriusque partis meritis aequa iustitiae lance discussis, prudenter attendit, id quod praedicti Abbas & conventus de Bonifac. proposuerunt, intentionem videlicet actoris, ex his, quae post litis contestationem accidit posse fundari, eaque debere in iudicium devenire: tunc locum habere (sicut congrue allegatum est supra) videlicet quando ex certa & expressa & causa specialiter non est actum. Ex his enim, quae post institutum iudicium eveniunt, quando causa fuit expressa specialis, nec debet, nec potest iudicis animus ad profectandam sententiam informari: quis quum certae causae factus est mentio, utpote donationis, vel venditionis aut alterius specialis, oportet incepti iudicii tempus attendi, ut liquido cognoscatur, an tunc interfuert actoris, propter illa, quae speciale comitantur causam, & necessitate adesse debent, veluti locus & tempus, & huiusmodi, quae sunt sollicitudine attendenda, & sine quibus causa vacua & invalida censetur. Sed cum est in genere absque alicuius causae declaratione petiitum, non sic oportet accepti iudicii tempus inspicere: quia non requiruntur, nec sunt opportuna, nec attendi possunt huiusmodi comitantia in hoc actu. Et licet aliquibus curiosis (qui de his, quae non multum expediunt, sepe discerant) aliter forsitan appareat, quando actum est causa aliqua non expressa, utilius tamen videtur negotia tali expediri compendio, quam per quandam

exactam subtilitatem longo dispendio persequi: profertim cum nonnulla pro utilitate communis personarum a peritatem ex equitatis mansuetudine solent rescantur. Unde idem Cardinalis considerans, quod Abbas & conventus de Bonifac. non potuerunt intentionem super his regiam legitime institutam, quae specialiter vos impetere videbatur, ab Insuperatorem dem Abbatis & conventus impetitione, de minus iusto praehabito fratrum nostrorum consilio, rursus contentualiter abolvendos. Nos igitur Cardinalis eadem sententiam ratam habentes, eam auctoritate apostolica confirmamus.

CAP. IV.
Si ex pluribus iudiciis vel arbitris, vel a quibuslibet mandantibus per verba pluraletur sententia, non sententia. Electio autem pronuntiantia est per verba pluraletur. h. d. Ioan. And.

Bonifacius octavus.
Um a ab uno arbitrorum vel iudiciorum (iudiciorum & mandantibus) scripta sententia datur, habetur perinde ac si simul esset & mandantibus. Oportet tamen, ut qui testatur non tantum singularis numeri, sed pluralis: ut dicitur. Mandantibus iudices vel arbitri pronuntiant, seu iuramentum in eodem modo. Licet secus in electione serventur, non censentur evidenter unica, & communi dicitur esse omnium (sive per compromissum, sive per litteras procedatur) electionis pronuntio per verba pluralis numeri faciendae.

CAP. V.
Tunc res casus nullatenus sententia: et propter nonnullum excepti. h. d. Ioan. And.

Idem.
Tsi sententia definitiva (postquam scripta sunt) debeat a iudice, non ab alio, de scriptis sententia profertur (alias nec nomen sententiae monentibus, nec ab ea sit appellare necesse) Episcopo tamen (quod propter dignitatis prerogativam, amplius nomen honore fulgere) sententiam ab eo sententiam per litteras illustratum per litteras per litteras per litteras, quam scriptam est a iudice illustratum monentibus, vel quam ab ipso stand non fecerit profertur, nullius penitus est momenti.

DE APPELLATIONIBUS
TITULUS XV.
CAP. I.

Appellans ad Papam in iudicio vel causa, appellans dicitur, et causam exprimit, & appellat pater, si vel & pater appellatus, principalis persona per se, vel per procuratorem super principali, accedere debet ad Papam. In appellatione sententia definitiva interposita vel mutata. De iure non facientis impetratur papa. Ioan. And.

Innocentius IV. in Cunctis Laycis.
Ordini nobis est lites minuire, & i liberare levare subiectos. Sancimus igitur, ut in iudicio vel extra, super interlocutoria, vel gravamine aliquo ad nos duxerit appellandum, vel appellacionis in scriptis assignate desuper petat apostolos, quos ei praecipimus exhiberi. In appellacione causam exprimat, & causae appellacionis non sit admissa, vel si appellacioni forsitan ex superius reverentia sit delatum. Post hoc appellacione locutione.

a In quodam manuscripto legitur sic, an & omnino eadem, & c. b al. & tunc etiam. c Vid. ad hoc Bart. in l. i. ff. de edend. & l. habeat. ff. de iust. & iur. & E. in c. ex parte. i. de reser. d Vid. Bar. in l. & an eadem. & actiones. ff. de excep. rei iud. fone. e Vid. l. si rem. s. fin. ff. de pig. ali. l. non potest videri. ff. de iud.

a Ad intelligendum vid. not. per Dd. de prohem. deo. in c. sius cum per firm. de elect. l. b. Vid. s. per litteras. in iud. non exp. c Vid. Bar. in l. fin. ff. de appell. & in l. ad fin. ff. eodem. Arg. in d. l. i. Font.

locorum distantiam, personarum & negotii qualitatem
 tempore prosecutionis indulto, si voluerit appellatus,
 si p[er] se, principales personae p[er] se, vel p[er] procura-
 tores institutos, cum mandato ad agendum, & cum ra-
 tionibus & monumentis ad causam spectantibus, acce-
 dit ad sedem Apostolicam, sic parati, ut si nobis vi-
 detur expedire: finito appellacionis articulo, vel de
 petitione voluntate omisso, procedatur in negotio princi-
 palis, quantum de iure potest & debet. In quibus in ap-
 pellationibus a definitivis sententiis interpositis anti-
 quitas statuit, non mutatis. Quod si appellator, qua
 nonnulla sum, non obtinet: reputabitur non appellans,
 ad priora iudicia redibit examen, in expensis legitimis
 obligandus. Si autem appellatus contempserit hoc
 iudicium, in eum tanquam in contumacem tam in ex-
 pensis, quam in causa quantum a iure permittitur, proce-
 datur. Iudicium est eisdem, ut in eum iura infirgant,
 quibus iudicem, & partem illud.

CAP. II.

Indes, qui r[ati]onatur, status competens tempore arbitri ad finem
 casus: qua elapsa si finis non fuerit, in principali proce-
 du non audit.

Idem.

Legitima suspiciōis causa contra iudicem assigna-
 ta, a iudicis a partibus [secundum formam juris]
 electa, qui de ipsa cognoscant, sepe contingit, quod i-
 pso in idem convenire nolentibus, nec tertium advo-
 catibus, cum quo ambo vel alter eorum procedat ad
 definitivam ipsius negotii ut tenentur, iudex proferat
 communicationis sententiam contra ipsos: quam ipsi
 non propter odium, non propter favorem partium diu-
 tina impugnant: quare causa ipsa plus debito proroga-
 ta, non procedit ad cognitionem negotii principa-
 lis. Volentes igitur morbo huiusmodi necessitatem ad-
 huc mediam, statuiamus, ut ipsi arbitris per iudicem
 competens terminus praefigatur, intra quem in idem
 conveniant, vel tertium concorditer advocent, cum quo
 ambo vel alter eorum, eiusdem suspiciōis negotium
 terminare procedent. Alioquin iudex extunc in princi-
 pali negotio procedere non omittat.

CAP. III.

De officio Episcopi non ad Episcopum, sed ad Archiepiscopum
 appellare.

Idem.

Ordina ecclesiae: & infra. Cum suffraganeorum Re-
 mensis ecclesiae, suorumque officialium [qui genera-
 liter de causis ad ipsorum forum pertinentibus, eorum-
 que appellando cognoscunt] unum & idem consistorium
 sine iudiciorum sit censendum: ab ipsis officialibus non
 ad alios suffraganeos & [ne ab eisdem ad seipos inter-
 pona appellatio videatur] sed de iure ad Rhemensem est
 ordinata & appellandum.

De iudicio Episcopi ad ipsum non ad Archiepiscopum appella-
 re, nisi aliud esse de consuetudine, h. d.

Ab Archiepiscopo vero, aliisque inferioribus prelati-
 bus, suffraganeis subiectis eisdem, & eorum officialibus, ad
 appellandum ipsos debet, & non ad eandem curiam [o-
 mnia iudicia suffraganeis] appellari: nisi aliud Remensi
 ecclesiae de consuetudine competat in hac parte.

Ab Episcopo causam appellacionis ab Episcopo interposita non
 ab eum committitur, vel pariter citatur, nisi in appellacione probabili
 causa sit expressa.

Cum autem d[icitur] ad praefatam curiam ab eorundem.

1. Vide, quare, si de alio, & obligat & l. h. d. dicitur aliquis.
 2. De p[ro]b. de Arch. Episc. b. Sed an supplicari possit, vide not.
 in cap. ex littera de integritate vestri. Form. c. vid. cap. si quis cle-
 ricus. 11. qu. 11. d. de iudicibus, vide Fel. in cap. pastoralis. 6.
 quoniam de rescriptis.

suffraganeorum vel suorum officialium audientia fu-
 erit appellatum, Rhemenis Archiepiscopus [qui p[ro]
 tempore fuerit] vel officialis ipsius nullatenus in ap-
 pellationis causa interpositus, ante definitivam senten-
 tiam citare potest: necesse est alios illam committant,
 appellacionis eiusdem causa probabili seu legitima non
 expressa.

Si negatur per appellacionem negotium devolutum, non indubita
 Archiepiscopus iudicem principali causa procedat, nisi prius de
 devolutione confiteretur, h. d.

Si vero vocatis partibus, vel nullatenus, aut non in-
 tra decem dies post interlocutoriam, vel definitivam
 sententiam appellatum fuisse, seu aliquid aliud simile,
 sique non esse per appellacionem ad eundem Archie-
 piscopum vel eius officialem devolutum negotium pro-
 ponatur: idem [nisi prius ipsis confiteretur causam i-
 psum, ad eorundem fuisse delatam] prohibere, ne in
 causa illa, vel ne ad executionem procedatur sententiae
 non praesumant.

Si dicitur ex iniusta causa appellatum, Archiepiscopus inhibere
 non potest: nisi prius recepta appellacione, ut probabili, incipiat co-
 gnoscere de causa veritate, h. d.

Quod si obijciatur ex iniusta causa, seu minus legi-
 tima ante sententiam appellacionem interpositam
 extitisse, & ex eo non esse appellacionem huiusmodi
 admittendam: nequeunt praedicti Archiepiscopus, vel
 eius officialis prohibere, ne procedatur in causa, nisi
 prius appellacione recepta vel emissis ex causa proba-
 bili, cognoscere incipiant de causa huiusmodi an
 sit vera.

Et licet dicatur appellatum a definitiva in casu prohibito a iure,
 ex quo de hoc Archiepiscopus cognoscere coepit, potest inhibere, ne
 sententia executioni mandetur, h. d.

Si autem post sententiam, in casibus a iure prohibitis
 (utpote a sententia super manifesto & notorio & crimi-
 ne, vel de quo quis in iure confessus extitit, promulgata)
 vel confirmata appellatum fuisse dicatur: possunt, ne
 sententia executioni mandetur (postquam cognoscere
 coeperint utrum sit recipienda, vel non appellatio ab eo
 interposita) inhibere.

Archiepiscopus in certam personam [post inhibitionem suam in
 causa per appellacionem delata ad ipsum] aliquid committentem, iu-
 risdictionem exercere non potest, h. d.

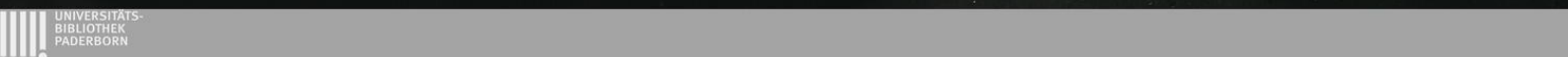
In aliam quoque, qui circa rem, de qua inter appellan-
 tem & appellatum controversia vertitur, aliquid post
 eorum inhibitionem attentat, non valet occasione hu-
 iusmodi jurisdictionem aliquam vindicare.

Archiepiscopus appellacionem in alia causa, a jurisdictione Episcopi
 non potest eximere, h. d.

Cum vero is, qui ad Rhemensem curiam super aliquis
 causa vocem appellacionis emittit, nihilominus in cau-
 sis aliis ordinarii sui jurisdictioni subijciatur: Rhe-
 mensis Archiepiscopus, vel officialis ipsius, nequa-
 quam jurisdictionem ipsam in aliis impediunt, ut ab eo-
 rum ordinarii potestate totaliter eximant taliter ap-
 pellacionem.

Ab Episcopo in causis, quibus jurisdictionem temporalem ha-
 bent, de iure debet ad Archiepiscopum appellare: nisi speciale ius
 aliud inducat, h. d.

a. Ad intelligendum h. vid. Abb. & Fel. in cap. dilectus. 2.
 de restit. Dec. Rot. 11. & 112. eodem tit. in novis. b. Quod sit
 notorium, & quomodo, & quod enim plus operetur, vid. consil. 11.
 libro primo. Fel. in cap. exceptioem de exceptio. Grammat. decis.
 centesima quinta.

Debet autem ad eos ab Episcopis prefate provincie super causis in quibus temporalem jurisdictionem exercent, nisi forte de consuetudine, aut privilegio, sive iure alio specialiter appellandum ad alium appellari.

Constitutio de iustitia, in appellacionem prolatam per Episcopum, Archiepiscopum revocari non potest: nisi partibus vocatis & de causa legitime cognita, h. d.

Sententia quoque interdicti, vel suspensionis, seu excommunicationis, in appellante, ab eo, a quo appellatum proponitur, promulgata, nullatenus a nisi vocatis partibus, & de appellacione legitime cognita, revocantur denunciantes nullas.

Ex quo Archiepiscopus pronuncia verit male appellatum ante sententiam, statim debet causam ad suffraganeum remittere. h. d.

Cum autem ad Rhemen Archiepiscopum, ab audientia suffraganei sui, super aliqua causa fuerit ante sententiam appellatum: idem Archiepiscopus (postquam de appellacione cognita confiterit, eam minus rationabilem extitisse) causam ad eundem suffraganeum remittere non possinat.

CAP. IV.

Si iudex requisitus non tradit Apostolos, & postea procedit in causa, non valet processus: nisi renunciatum fuisse appellacioni, loann. Andr.

Idem.

UT super appellacione ac eius causa instructio facilius valeat in processu haberi, districte precipimus, quod ille, a quo appellatur, Apostolos appellanti (iuxta tenorem constitutionis nostre super hoc edita) tribuat requisitus. Si vero non exhibuerit, ex tunc si forte in causa procedat (nisi appellacionem renunciatum fuerit) ejus invalidus & irritus sit processus.

CAP. V.

Iudex appellacioni iniqui appellante ante sententiam remittere debet ad iudicem principalem, & in expensis condemnare: hoc si principali iudex non desulerat appellacioni: sed si desulerit, non fiet remissio de necessitate. In appellacionibus interpositis a definituris, antiqua jura serventur. loann. Andr.

Clemens IV.

Quia appellacionibus frivolis nec iustitia deferat, nec sit a iudice deferendum: si iudex inferior appellacionem minus legitimam non admittat, eam appellatore nihilominus prosequente, superior de ipsa cognoscens causam ad priorem iudicem (iuxta sanctiones canonicas) sine difficultate remittat: eadem die condemnationem faciens expensarum. Si vero iudex admittat eandem, licet tam appellatio, quam ipsius iudicis delatio a superiore valeant refutari, quia tamen iudex ipse quantum in se fuit, a se jurisdictionem abdicavit eandem; appellacioni deferens minus iuste, totius causae decisio in superioris est potestate transfusa: nec est illi causa de necessitate ulterius remittenda: salvis iis, quae super appellacionibus post sententiam interpositis sunt statuta.

CAP. VI.

Si appellans intra xxx. dies instant non petit Apostolos, appellacionem renunciat. Si iudex modo debito requisitus illos non tradit, sed postea procedit, non valet ejus processus. loann. Andr.

a. Vid. gloss. in. fin. de constit. lib. 6. & Rom. consil. 17. lib. 4. b. Dicitur, nullatenus, quid importet, vid. per gloss. in cler. inf. de seq. pos. & per Gravama. consil. 3. c. Ante processum iudicis: quia si post renunciat, illa non validatur. loann. Andr. Petr. de Ancha. Font. d. Exemptio, quia culpa alicuius non debet aliam plus gravare quam voluit, vid. l. si quis plurimum. §. si quis ff. de leg. 1. Anch. si cui per iurum non praestat iuramentum honoris, sed veris, ne culpa sua alios gravet. Font.

Non licet autem... A soli peti debent, & eodem intra eandem tempore dice exhiberi: aliter proceditur a populo, qui non mittit, etiam si videt aliquid contra ad appellacionem iurmodi prosequendum.

Illud autem, quod felix recordationis sancti Papa IV. praedecessor noster statuit, licet non sit, a quo appellatur, Apostolos appellanti non requiritur, ex tunc si forte in causa procedat appellacionem renunciatum fuerit, eius interdicti, vel suspensionis denunciantes nullas, tunc demum obtinet, cum iudex super hoc non instantia, loco & tempore congruo requisitus, et praese denegat, vel intra praescriptum tempus mittit, aut negligenter illi tradere praetermittit.

CAP. VII.

Innovata per iudicem post definituram sententiam appellacione extitit, revocantur statim per iudicem appellacionem, nisi ante appellacionem fuerit renunciatum. Annotatio in appellacionem ante definituram non revocantur nisi iudex confiterit: nisi post inhibitionem dicitur non potuisse fuisse. loann. Andr.

Idem.

Non solum innovata post appellacionem definituram sententia interdictum, sed etiam appellacionem ante omnem per appellacionem definituram revocari: sed etiam definituram, quae post sententiam interdictum & appellacionem, quae post sententiam interdictum interponitur ab eodem iudice innovari: ac si post appellacionem definituram interdictum fuerit. Illa vero, quae post appellacionem definituram ante definituram sententiam innovata, nec appellacionem causam veram ex conditione appellacionis non debent: nisi iudex appellacionem definituram sibi confiterit per appellacionem definituram, & probabili causa fore ad se negotium devolutum, & canonice iudici, a quo appellatum causam, quae innovata tunc enim, quidquid post inhibitionem definituram innovatum, est, licet causa eodem non innovata, eundem appellacionem iudicem, ante eandem definituram statim reducendum.

CAP. VIII.

Qui appellat extra iudicium, non debet ad iudicem appellare: postea per revocatum non potest dicitur, sed non per appellacionem definituram. loann. Andr.

Idem.

Concentrationi & antiquae sententiae impugnatae constitutione volentes: sententiam, quae in iudicialibus actibus (in quibus potest appellacionem interponi) quisquis ex eis gravatum se expensarum appellacionis beneficium gravatum de illarum definituram revocari, intra decem dies (postquam factus appellacionem) appellat: post decem vero diebus appellacionem non potest appellandi. Sed si per concentrationem appellacionem vel alio iuris remedia petere revocare gravatum, (dummodo medio tempore his non voluerit appellacionem decendi non obstat.

CAP. IX.

Valis appellatio in scriptis perit, licet non in iudicio, nec hoc dicitur. Zen.

Idem.

a. De inhibitione, vid. Alex. consil. 17. ubi dicitur, licet de causa post & post, nisi bene appellacionem, & de app. c. Vid. Decr. in cap. cum sit suspensus, & de app. extr. de appell.

Appellatio a quam in scriptis iudicii (a quo appellatur) potest proponi, non potest ex eo, quod coram ipso lecta non fuerit, rationabiliter impugnari.

CAP. X.

Inde a quo, compellere non potest appellatorem a gravamine, sed ad iudicium revocandum eisdem gravamine, si de ipso docuerit tibi terminus praefigatur. Nec coram eo (cum ipse per se id videre habeat) hoc dicitur, nec etiam tanquam coram iudice (cum per appellationem sit suspensus ipsius iurisdictione) comparere tenetur. Nisi ad hoc solum, ut revocationem ipsam audiret, si eam duxerit faciendam: alius si non comparuerit, non in termino gravamen revocaverit cum effectu, potest tunc libere in causa procedere, ac si appellatio interposita non fuisset.

CAP. XII.

Per appellationem interpositam a definitiva, revocari potest interlocutoria principalis negotii praedicti: alia non. In And.

Collatione beneficii, quam communiter per Episcopum & capitulum in tuum praedictum factam esse proponis.

Non a ad ipsum Episcopum (si in ea, ut praelatus interfuerit) sed ad superiorem te oportuit appellare. Alias, si ut canonicus interfuerit: in ea, potuisti appellare licite ad eundem.

CAP. XIII.

Per appellationem interpositam a definitiva, revocari potest interlocutoria principalis negotii praedicti: alia non. In And.

Inter ab interlocutoria (per quam passi vel prescripti sunt, aut alia, principali negotio praedicti, vel iudicium nullum reddens, exceptio est repulsa) non fuerit appellatum, si tamen a definitiva (quae postmodum, etiam ultra decedendum promulgatur) appellari contingat, potest in appellationis causa ipsum gravamen per interlocutoriam eandem illatum licite per appellationis iudicem emendari. Vbi vero interlocutoria super eo profertur, quod non parat praedictum negotio principali, vel iudicium nullum reddit, nisi appellatum ab ipsa, per appellationem a definitiva postea interiectam, gravamen illatum nequaquam potest revocari.

Ubi. Bar. in l. vero. ff. de mar. l. foveo. q. 2. fin. ff. de for. bona.

SEXTI DECRETALIVM

LIBER TERTIVS

DE VITA ET HONESTATE CLERICORVM

TITVLVS PRIMVS

CAPVT I

Clericus ioculatoriam artem per annum exercens, si tertio mense non desistat, ipse iure perdit privilegium clericale. Joan. Andr.

Bonifacius Octavus.

Clerici, qui clericali ordinis dignitati non modicum detrahentes, se ioculatores seu goliardos faciunt aut bufones: si per annum artem illam ignominiosam exercent, a iure ipso iure. Si autem tempore breviori, & tertio mense non respuerint, careant omni privilegio clericali.

Clerici a qui cum unice & virginibus contraxerunt (si tonsuram & vestes deserant clericales) privilegium retineant & canonice ab Innocent. Papa II. praedecessore nostro editi in favore totius ordinis clericali. Et cum (iuxta Parisiense concilium) nullus clericus distingi, aut condemnari debeat a iudice seculari: praesentem declaramus edito, huiusmodi clericos conjugatos pro commissis ab eis excessibus vel delictis, trahi non posse criminaliter aut civiliter ad iudicium seculari: nec ab ipsis secularibus iudicibus eos debere personaliter, vel etiam pecunialiter (sive per unam viam concedatur eisdem iudicibus, quod per aliam denegatur) ullatenus condemnari: In ceteris

a Vido conc. Trident. sess. 23. de refor. c. 6. b Al. retinam. c Vid. Ale. conf. 4. vel. 1. & Ro. decif. 202. in vrbis. Ecce 5

DE CLERICIS CONIVGATIS.

TITVLVS II

CAP. I

Clericus conjugatus factus habitum & consuetudinem clericalem privatur quocumque, alia non. Joan. Andr.

a Vid. aucten. de sanctif. Episc. 4. interdictum.